

Opis źródła:

Wojna polsko-szwedzka (1621-1626) była konfliktem zbrojnym między Rzeczpospolitą Obojga Narodów a Królestwem Szwecji, który miał swoje źródła w rywalizacji o dominację w regionie Bałtyku oraz kontrolę nad terytoriami Inflant. Wojnę można podzielić na dwa główne etapy: pierwszy to zmagania o Inflanty, a drugi obejmował przeciwdziałanie szwedzkim próbą zdobycia większej kontroli w rejonie Morza Bałtyckiego. W 1621 roku Szwecja, pod wodzą króla Gustawa Adolfa, rozpoczęła ofensywę w Inflantach. Po początkowych sukcesach militarno-politycznych, takich jak zdobycie Rygi, zaczęto zorganizować kontrofensywę.

Miejsce wydania:

List Krzysztofa Radziwiłła hetmana polnego litewskiego do szlachty ziemi żmudzkiej, wzywający ją do udzielenia pomocy księciu kurlandzkiemu przeciwko wojskom szwedzkim, w: *Źródła do dziejów Żmudzi (1522–1648)*, oprac. J. Drungilas, E. Saviščevas, red. T. Kempa, Toruń 2023, s. 211-212.

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Radziwiłłów, dz. II, 774 (kopia)

Tekst źródła:

„Z obozu”, 8 października 1621 r.

List Krzysztofa Radziwiłła hetmana polnego litewskiego do szlachty ziemi żmudzkiej, wzywający ją do udzielenia pomocy księciu kurlandzkiemu przeciwko wojskom szwedzkim.

Jaśnie Wielmożni, Wielmożni Mości Panowie obywatele żmudzcy, moi miłościwi panowie i przyjaciele.

Dobrze to Wasz Mość moi Miłościwi Panowie czynicie, że jako zrazu opowiedzieliście się z powinnością swoją do ratowania miłej ojczyznej gotowością, tak i teraz przez sługę mego Samuela Przystanowskiego toż potwierdzacie. Acz aby tego był życzył, abyście Wasz Mość rzetelnej s swjej rezolucyjej nie odkładali, bo mimo to, że nie na włosach, ale na prędkim czasie używaniu wojenne zawisły sprawy, ale też obawiając się, aby ta która zrazu *feruebat* ochota, ku końcowi nie była *tepidior*, wszakże iż tak się Wasz Mości mym Miłościwym Panom podobało, będą ja tej wiadomości i rozolucyjej czekał. To mi też referował Przystanowski, że Książę Jego Mość kurlandzkie miał swe posły u Wasz Mości, pomocy prosząc i wolny w ziemi swjej *commeat* Wasz Mościom oferując. Jest co chwalić Księciu Jego Mości kurlandzkiemu, że jako członek Rzeczypospolitej o obronie swjej prowincje z Wasz Mości mymi Miłościwymy Pany konferować i subsydium zasięgnąć nie zaniechiwa. Ale dziwować się muszą, że Książę Jego Mość będąc sam u mnie w obozie, nic takiego przede mną nie wspominał owszem gdy go *solicitissime* prosił, aby komunikacyję z Wasz Mościami *ope et consilio*, nieprzyjacielowi na ten tu kąć nacierającemu, odpór dawał, jeśliby mnie z wojskiem Jego Królewskiej Miłości okazje wojenne za Dźwinę oderwały, tedy *simpliciter* przyjąć tego nie chciał, różnymi zakładając się nie sposobnościami, pilność jednak swoje w donoszeniu przestróg i w dawaniu wiadomości ku Wasz Mościom ofiarował. Potym trzeciego dnia po odjeździe Księcia Jego Mości doszło mię wiedzieć, że nieprzyjaciel z niemala potęgą wybiera się do Mitawy. O czym obwiesiwszy Księcia jego Mości przez pisanie swoje, obiecałem przybyć z wojskiem na pomoc, jeśliby Książę Jego Mość tego potrzebował. Na co taki wzięłem respons, że koło Mitawy pola nie masz, ale nieprzyjaciela w inszą stronę oderwać by trzeba Co dla tego Wasz Mościom mym Miłościwym Panom wypisuję, abyście mojej czułości wiadomi będąc, nie dopuścili żadnej na

osobę moje paść inwidiej. A teraz to Wasz Mość moi Miłościwi Panowie zdanie od mnie miejcie, że nic lepszego nad taką (jeśli jeno taka była) Księcia Jego Mości deklaracją Wasz Mości podkać nie mogło. Bo *revera* Księcia Jego Mości ratować i tak potrzebnej prośnie jego wygodzić trzeba. Nie tylko tedy radzę, ale też *solenissime* proszę, abyście Wasz Mość z tego miejsca prosto pod Mitawę ruszyć się i tam obozem stanąć raczyli. Co gdy Wasz Mościowie uczynicie, dacie zasłone granicom Wielkiego Księstwa Litewskiego, zrazicie nieprzyjaciela z za wziętych jego zmysłów, oświadczyć Księciu Jego Mości kurlandskiemu tę, która mu od nas jako wasale Jego Królewskiej Mości i Rzeczypospolitej *debetur* miłość i obrona. Na ostatek mnie, które się za Dźwiną podawają, dopuście mi zażyć. A ja wzięwszy wiadomość od Wasz Mościów, gotowem i drugie złączyć z Wasz Mościami powiaty, jako Wilkomirski, kowieński i upitski.

Łasce za tym Wasz Mościów mych Miłościwych Panów oddaję się pilno.

Słowniczek pojęć:

Tepidior - obojętniejszy, mniej entuzjastyczny

Feruebat – entuzjastycznie, w pełni energii

Commeat - gościna

Solicitissime – gorliwie, pilnie

Revera – w istocie, rzeczywiście, naprawdę

Solenissime – uroczyście, z wielką powagą

Debetur – być winnym, być zobowiązany

Mitawa – współczona Jełgawa, miasto na Łotwie

Księżę kurlandzki – Fryderyk Kettler

Pytania do źródła.

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i średniej (poziom podstawowy):

1. Jakie zagrożenia ze strony wojsk szwedzkich zidentyfikowano?
2. Jakie konkretne działania proponuje Radziwiłł dla szlachty żmudzkiej?
3. Jakie argumenty Radziwiłł wykorzystuje, aby przekonać szlachtę do udzielenia pomocy?
4. Co chroniło brzeg Wisły od strony Galicji przed zniszczeniem?
5. W jaki sposób Radziwiłł uzasadnia potrzebę wspólnej mobilizacji wobec zagrożenia?
6. Jaką rolę odgrywa lojalność wobec władzy królewskiej w treści listu?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony):

1. W jaki sposób Radziwiłł odnosi się do obowiązków i lojalności szlachty wobec Rzeczypospolitej?

Literatura pomocnicza:

M. Balcerek, *Księstwo Kurlandii i Semigalii w wojnie Rzeczypospolitej ze Szwecją w latach 1600-1629*, Poznań 2012.

H. Wisner, *Wojna inflancka 1625-1629*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości”, 1970, t. 16.

Najważniejsze cenzury:

25 września 1621 – zdobycie Rygi przez wojska szwedzkie

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord – Joanna Kunigielis